

JELENA TONDINI: WANDA LAVANDA

Jovanović, Vanja

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:212949>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST
DIPLOMSKI STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI
SMJER: GLUMA I LUTKARSTVO

VANJA JOVANOVIĆ

JELENA TONDINI: *WANDA LAVANDA*

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. art. Hrvoje Seršić

Osijek, 2018. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. WANDA LAVANDA	4
2.1. AUTORSKI TIM.....	4
2.2. ORIGINALNI TEKST.....	5-6
2.3. O REDATELJICI.....	7-8
2.4. REDATELJICA O PREDSTAVI.....	8
2.5. O DRAMATIZACIJI TEKSTA.....	9
2.6. O REŽIJI.....	10
3. OD TEKSTA DO PREDSTAVE	11
3.1. O PREDSTAVI.....	11-12
3.2. PREDSTAVA.....	12-15
4. VIZUALNI IDENTITET PREDSTAVE	16
4.1. O SCENOGRAFIJI.....	16-17
4.2. O LIKOVNOSTI LUTAKA.....	18-24
4.3. SVJETLO U PREDSTAVI.....	25
5. GLAZBA U PREDSTAVI	26
6. ZAKLJUČAK	27
7. POPIS SLIKA	28
8. POPIS LITERATURE I IZVORI	29
9. SAŽETAK	30
10. SUMMARY	30
11. BIOGRAFIJA	31

1. UVOD

Prije više od godinu dana zaposlen sam u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka, a prva ozbiljnija premijera koja me dočekala upravo je „Wanda LaVanda“. Sam naslov predstave nije mi puno značio jer nisam znao ništa o tome, ali kada sam čuo da će predstavu režirati Morana Dolenc, s kojom sam radio i na akademiji, odmah sam odlučio uzeti tu predstavu kao svoj diplomski ispit iz lutkarstva. Osim Morane, cijeli autorski tim bio je iznimno pristupačan i marljiv tako da niti u jednom trenutku nisam doveo svoju odluku u pitanje pa se moja ideja da praktični dio diplomskog ispita bude „Wanda LaVanda“ ostvario do kraja. U ovom radu osvrnut ću se na cjelokupni rad na predstavi počevši od teksta i dramatizacije pa do režije, likovnosti predstave i rada na ulogama i animaciji.

2. WANDA LAVANDA

2.1. AUTORSKI TIM

Redateljica: Morana Dolenc

Autorica teksta i dramatizacije: Jelena Tondini

Kreatorica lutaka i scenografije: Luči Vidanović

Skladateljice: Anita Valo i Meri Jaman

Oblikovatelj svjetla: Sanjin Seršić

Inspicijent: Damir Ševček

Tehničko vodstvo: Serđo Dlačić

Majstor tona: Srđan Badurina

Majstori pozornice: Mihajlo Uzelac i Mirko Križan

Lutke i scenografiju u radionicama GKL Rijeka izradili: Luči Vidanović, Marija Volkmer, Radmila Maruga i Dorian Požarić

Izvode:

Petra Šarac

Zlatko Vicić

Vanja Jovanović

2.2. ORIGINALNI TEKST

U nastavku se nalazi originalna dječja pjesma koja prema kojoj su nastale prvo slikovnica, a zatim i predstava „Wanda LaVanda“.

Jelena Tondini, „Wanda LaVanda – laku noć“

Ovčica Wanda šarene je boje,
ali je nitko zato ne želi primiti u stado svoje.
Pokušala je kod mrava,
al' nije ni njima bila prava,
krenula do krava,
al' pobjegoše misleći da je utvara,
probala je do koza,
al' za njih je bila previše roza
pa pođe do pilića, kokoši i svinje;
ni oni je ne žele
pa je zaleгла u more sinje.
Bi li je ribe htjele ako se baci
jer daleko su joj ptice i oblaci?
Sjedne na kamen i samo što ne zadrijema
kad trgnu je nešto iza stijena ;
a ono svraka progovori iz mraka:

-Baš ti dobro stoje sve te tvoje boje,

mogu li se stisnuti u naručje tvoje?

-Naravno,dodi, al zar me se ne bojiš?

-Naravno da ne, kad lijepo izgledaš, mirišeš i govoriš.

Ne boj se ti mene što kreštavo vičem,

urlam,grakćem, gundam i naričem.

Svi mi imamo svoje prednosti i mane,

al'njima jedni drugima uljepšavamo dane.

Vidjet ćeš kad svane ,

a ja sad moram poč',

samo mirno spavaj,

laka ti noć.

2.3. O REDATELJICI

Morana Dolenc

Diplomirala je teatrologiju na Sorbonni 2008. g. i završila École Nationale Supérieure des Arts de la Marionnette 2005.godine u Charleville-Mézièresu u Francuskoj. Bila je dugogodišnji član lutkarskog studija ZKM-a pod vodstvom Krune Tarle te igrala u predstavama: „Puppet patchwork“, „Plavi zvuk“, „Crveni muk“, „Clair-Obscur“, „Pješčani sati“, „Djevin skok ili Proljeće u slijepoj ulici“ i „Zemlja je okrugla“.

Radila je sa Sunnyjem Sunninskim, Emilijom Mačković, Jelenom Sitar, Leszecom Mądzikom, Lucom Amorosom, Nicole Mossoux, Christianom Carrignonom, Mimom Cuttichiom, Jean-Louisom Heckelom, Claire Heggen, Jean-Pierreom Larrocheom, Brunom Leoneom, Jean-Pierreom Lescotom, Michaelom Meschkeom, Fabriziom Montecchiom itd.

Nakon završene lutkarske škole radi na projektima u Francuskoj i Hrvatskoj. Bila je uključena u mnogobrojne humanitarne projekte i producira PIF - međunarodni festival kazališta lutaka od 2008. do 2012. g.

Prvi samostalni projekt u Hrvatskoj posvećuje meksičkoj slikarici Fridi Kahlo, plesno lutkarsku predstavu za odrasle, „Meni samo krila ostaju...“ koja je igrala u Francuskoj, Makedoniji i Hrvatskoj. Slijedi mala lutkarska forma „Palomitas“ pa predstava za odrasle „Femme Fadal – San o Amaliji Rodrigues u slikama kazališta sjena“ u suradnji s Kreativnim sindikatom i kazalištem Knap te „Manola“ nastala po priči više književnice Anele Borčić.

Lutkarska predstava „Ronilac bisera“ Ludwiga Bauera koja je igrala na Brodu knjižari - Brodu kulture, a sada igra u Dječjem kazalištu Dubrava višestruko je nagrađena. 2016. godine u koprodukciji s Kruna Tarle-Artom osmišlja i izvodi predstavu za najmlađe „Iš`o Viljo u dućan“. U koprodukciji s Kazališnom družinom Pinklec režira „S razlogom“, neverbalnu predstavu za djecu. Godine 2017. Režira lutkarsku predstavu za 3+, „Wanda Lavanda“ Jelene Tondini u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka, zatim predstavu za djecu 5+, „Muka malog vuka“ Renata Baretića u kazalištu Mala scena.

Asistira i surađuje s hrvatskim i inozemnim kazalištima i redateljima ZKL (K. Tarle), GK Žar ptica (D. Harjaček), KD Pinklec (P. Kus), Cie Meandres (A. Hubeau), Teatar PocoLoco (R. Carola Gatica), Scena Gorica (L. Vukelić) itd.)

2012. godine osniva umjetničku organizaciju LOFT – Lutkarska organizacija koju fakat trebamo.

2015. postaje članica Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika (kazališna redateljica)

Vodi lutkarske radionice za djecu, honorarno je radila kao asistentica na Umjetničkoj akademiji u Osijeku i povremeno na Poslijediplomskom specijalističkom studiju Dramske pedagogije .

2.4. REDATELJICA O PREDSTAVI

„Ovo je priča o Wandi, šarenoj i sretnoj ovci koja uživa u lavandi i zadovoljna sobom radoznalo kroči kroz život. Posebna je i drugačija od raznih životinja koje susreće na svom putu. Takvu drugačiju, životinje je ne prihvaćaju i odbacuju je.

U životu često mislimo da smo baš mi ta Wanda koju nitko ne razumije, ne cijeni, ne voli. Tada si ne dopuštamo biti svoji, žudimo za potvrdom okoline i ne vidimo našu različitost kao prednost. Ponekad se pak ponašamo kao životinje koje Wanda susreće. Premda to možda i ne želimo - odbacujemo one koji su drugačiji od nas. Zašto to radimo? Zbog nerazumijevanja? Iz straha, nesigurnosti ili pak iz ljubomore? Na kojoj god da smo strani moramo prepoznati svoje greške i mane. Trebamo se prihvatiti takvima kakvi jesmo, voljeti se i cijeniti. A ako mislimo da se trebamo i želimo mijenjati onda to mora biti iz pravog razloga - zbog sebe samih - a nikako zbog drugih.“¹

Morana Dolenc

¹ Odlomak iz intervjua s redateljicom, Arhiva GKL-a Rijeka,

2.5. O DRAMATIZACIJI TEKSTA

Barem po mome dosadašnjem iskustvu iz predstava koje sam radio do sada, dramaturgija je najvažnija karika predstave. Ona može učiniti rad na predstavi najljepšim i najlakšim iskustvom, a može od njega napraviti i borbu.

O prilagođavanju ove dječje pjesme za scensko izvođenje može se govoriti puno, a prema mom mišljenju ovo je najslabija karika cijele predstave. Pjesma „Wanda LaVanda“ sama po sebi funkcionira kao dječja poezija ili slikovnica koja se bavi vrlo konkretnim problemom, ali kako tekst nije izvorno pisan za kazališno izvođenje bilo ga je nužno prilagoditi. Prvo čime se dramaturginja Jelena Tondini bavila bilo je pisanje pjesama koje se uživo izvode u predstavi, a potom raspisivanju dijaloga između likova. Dijaloški dijelovi između Wande i drugih likova napisani su poprilično šturo što po mom mišljenju i nije toliko problem jer je nama kao izvođačima dan prostor mašte i ispunjavanja praznog prostora igrom i animacijom. Replike su pitke i napisane u rimi što dječjoj publici dodatno olakšava praćenje predstave i ostaje im u pamćenju i nakon predstave. Ono što je izostalo u dramaturgiji to su osnovne motivacije likova. Iako je nama bilo interesantno istraživati zašto koji lik radi to što radi i zašto je njihov odnos prema Wandi takav kakav je, imali smo problem s time hoće li to publika moći iščitati iz naše igre. U nedostatku motivacije likova do zadnjeg trenutka nismo mogli definirati kraj predstave. Glavno pitanje koje je cijeli izvođački tim skupa s redateljicom mučilo od početka do kraja projekta je ZAŠTO SVRAKA PRIHVATI WANDU. U idejama smo imali puno razloga(zato što svraku također nitko ne prihvaća zbog njenog kreštavog glasa, zato što je svraka izbačena iz svog jata...), ali u nedostatku dijaloga i scena ništa od toga nije publici bilo čitljivo.

Zbog toga smo veliku većinu proba proveli smo ispravljajući netočnosti i praznine u scenskom predlošku.

2.6. O REŽIJI

Za razliku od većine predstava koje sam gledao, u kojima ono što piše u programskoj knjižici nema veze s onime što vidim na sceni, ovo što je Morana rekla o predstavi je doista ono čime smo se od prvoga dana bavili.

Ona je na prvu probu došla s vrlo jasnom idejom čime se želi baviti kroz predstavu. Kao redatelj nije uvjetovala niti vrstu likovnosti, niti odabir glazbe, niti se miješala u naše glumačke i animacijske odabire radnji. Puštala je svakoga iz autorskog tima da se bavi svojim poslom i pridoda nešto svoje čineći da se cijeli autorski tim osjeća ugodno i cijenjeno tijekom procesa. Osobno to iznimno cijenim s obzirom na današnje doba redateljskog kazališta gdje je sve predodređeno određenoj redateljskoj estetici i konceptualnoj viziji gdje glumci i animatori redovno padaju u drugi plan ne stvarajući ništa već samo izvršavajući zadatke koji su im dodijeljeni. Jedino na čemu je inzistirala je to da ideja predstave izađe na vidjelo. Ne kao neka poučna rečenica koju će gledatelji čuti, potvrditi ju i zaboraviti čim izađu iz kazališta, već kao dojam cjelokupnog doživljaja predstave. Inzistirala je da se publika mora identificirati s likom ovčice Wande, osjetiti što to znači biti odbačen od okoline samo zato što izgledaš drugačije i na kraju ponijeti u sebi dio optimizma koji Wanda nosi u sebi unatoč svemu. Po svim reakcijama djece tijekom igranja osobno mislim da je poprilično uspjela u tome.

Ono što izlazi u prvi plan kao najveća redateljska intervencija u je postavljanje triju svraka kao okosnicu cijele radnje. Za razliku od izvornog teksta gdje se lik svrake pojavljuje samo na kraju pjesme i, nitko ne zna iz kojeg razloga, prihvaća Wandu želeći joj laku noć. U ovom konceptu ta svraka postaje sama Wanda. Morana postavlja predstavu tako da tri svrake žive u gnijezdu. Dvije se dobro slažu, ali treću konstantno odbacuju jer je drukčija od njih. Kako bi im ukazala na to što joj rade i kako se osjeća radi toga ona se odlučuje poslužiti lutkama, te preko igre navesti svoje „cimerice“ da promijene odnos spram nje. Na taj način Morana opravdava uopće postojanje lika svrake u cijeloj pjesmi dajući svrakama opravdan razlog zašto ju, za razliku od drugih životinja, one prihvaćaju.

Osim što je time opravdala najveći problem koji nam je zadavala štura dramaturgija, opravdala je i razlog zašto mi kao glumci (svrake) mijenjamo scenografiju te najavljujemo svaku sljedeću scenu.

3. OD TEKSTA DO PREDSTAVE

3.1. O PREDSTAVI WANDA LAVANDA

„Vjera djeteta kao neposrednog gledaoca u posebnu realnost onoga što vidi na sceni jednaka je vjeri u realnost predmeta u igri, s tom razlikom što dijete u stvarnosti i predmete pokreće, dok se u predstavi sve odvija pred njim bez njegova stvarnog sudjelovanja, ali uz vrlo djelotvorno sudjelovanje njegove 'intelektualno' neopterećene fantazije. U kompleksu pitanja „djece“ u kazalištu, bilo kao aktivnih sudionika, dakle kao glumaca, ili kao promatrača, kao gledalaca, jedno je najvažnije: 'Kako neposredni dječji doživljaj djeluje na dijete kao budućeg čovjeka?' Kad odrasli glumac igra Jaga, igra ga ne zato što je opak ili zato što bi želio da bude opak, nego zato da bude što manje Jaga na svijetu, zapravo da ih uopće ne bude. Te spoznaje može biti 'svjestan' samo zreo čovjek, i to onaj zreo čovjek koji je toliko zreo i toliko čovjek da bude umjetnik, premda je teško reći tko je zreo u umjetnosti bez obzira na uzrast. U tom smislu je Heine i uzviknuo 'Samo bolje je dovoljno dobro za djecu'.“²

U ovom poglavlju osvrnut ću se na cijelu predstavu prolazeći od prve do zadnje scene objašnjavajući na koji način smo svoje ideje pokušali prenijeti u predstavu. Ne bih se osvrtao na svaku ulogu posebno jer svi igramo sve likove i sve je nastalo iz suigre i scenskih improvizacija.

Predstava „Wanda LaVanda“ nastala je prema istoimenoj dječjoj pjesmi autorice Jelene Tondini. Ista pjesma naknadno je dramaturgirana i prenesena na slikovnicu.

Pjesma „Wanda LaVanda“ govori o ovčici Wandi koja zbog svoje šarene vune (različitosti) bude izbačena iz svog stada. U potrazi za svojom novom obitelji i okolinom koja ju prihvaća nailazi na razne vrste životinja i životinjskih zajednica (mrave, kozu, kravu, kokoš, svinju, ribe) koje ju odbijaju. Na kraju priče nailazi na svraku koja joj pruža ruku prijateljstva i prihvaća ju takvu kakva je. Ova priča i predstava namijenjene su djeci u dobi od 3 godine do ranih razreda osnovne škole. Tematizira toleranciju prema bilo kojoj vrsti različitosti, a o temi progovara na vrlo jednostavan i bazičan način, koristeći humor i lako pamtljive stihove kako

² Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb 1975. g.,12. str.

bi publici kojoj je namijenjena predstavljena na nenametljiv način. Osim teme tolerancije koja se nameće sama po sebi, ovaj tekst čitatelje i gledatelje stavlja u poziciju odbačene ovčice i uči ih kako da se nose s okolinom ako se nađu u istoj ili sličnoj situaciji.

Prvo čime smo se bavili na čitaćim probama bilo je otkrivanje motivacije svakog od likova. U scenskom predlošku nismo bili uvjetovani ničime tako da smo u suradnji s redateljicom sami dolazili do rješenja kako naši likovi ne bi ostali plošni. Nakon motivacije likova bavili smo se dramskim situacijama i odnosima koji su bili upisani općenito pa nam je zadatak bio konkretizirati svaki od njih. Kada smo i to definirali počeli smo se baviti osnovnim karakternim obilježjima svakog od likova te na kraju i glasovnim transformacijama. Većinu karaktera i glasovnih transformacija uvjetovala je likovnost lutaka jer se jednostavno svojim mogućnostima i formom nametnula kao najtočnija.

3.2. PREDSTAVA

Predstava počinje buđenjem triju svraka (glumaca) u gnijezdu. Dvije svrake se probude, a jedna i dalje spava što u prvoj slici već ukazuje koja od njih je Wanda LaVanda. Kroz cijelu prvu scenu dvije svrake smišljaju načine za igru dok im je treća uvijek višak. Koristeći scenografiju formiraju tunel, klackalicu, krevetić i drvo. Odbacujući treću svraku ona pronalazi način kako da se sama zabavi, ocrtavajući njezinu optimističnu karakternu crtu koja se razvija kroz cijelu predstavu što je u Moraninoj režijskoj ideji bila najznačajnija stvar na kojoj je najviše inzistirala. Kada ju druge dvije svrake počnu izbacivati iz svog gnijezda (scene) ona bude prisiljena uzeti lutku Wande te preko nje ukazati na svoj problem, osvijestiti druge dvije svrake koje predstavljaju konzervativnu okolinu na to što čine svojim djelovanjem te na kraju ih naučiti i lekciji.

Nakon ulaska lutke dvije svrake odmah pristaju na igru što daje do znanja da je rješavanje problema u njihovoj zajednici preko igre s lutkom već uobičajena stvar. Prva lutkarska scena kreće Wandinim songom u kojemu ona predstavlja publici cijelu raskoš svojih boja predstavljajući to kao nešto lijepo. Njezinu idilu prekidaju dvije uobičajene crno–bijeke ovce koje su krenule na ispašu. Postavljaju se na scenu i bave se svojim poslom dok ih Wanda radosno promatra sa sigurne distance, a one ju primijete tek kada im se ona obrati. Naše konzervativne ovce prvo ne vjeruju da uopće može postojati netko tko je iole različit od njih

pa u prvom dijelu scene dovode u pitanje realnost cijele situacije sumnjajući da su se najele bunike i haluciniraju. Kada ih ona dotakne u želji da im se pridruži u stadu one se uvjere da je cijela ova situacija stvarna. U strahu da će ih zaraziti svojim bojama one hitro bježe sa scene.

Wanda nakon prvog neuspjelog pokušaja zblizavanja optimistično trčkara po scenografiji dok se scenografija mijenja, a dvije svrake najavljuju drugu scenu s kozom i mravima.

Druga scena kreće pojavljivanjem mravljice matice koja trubicom na scenu poziva svoju malu vojsku mrava koji se kreću kroz zemlju u pravocrtanim formacijama. Wanda im se obrati, a dio mrava odlazi van iz zemlje provjeriti o čemu se radi. Wanda se obraduje čim ih pogleda, a oni se popnu par puta preko nje da ju iskontroliraju. Kada shvate da se među njima nalazi nepoznato, šareno i, po njima, potencijalno opasno biće, odmah odu pozvati svoju prijateljicu kozu da joj se požale. Kozja glava izlazi vrlo polako dajući tako sebi važnost i ubrzo formira tijelo od dijela scenografije. Kozu joj se obraća s gađenjem. Nakon što ju mravi i koza skupa ismiju otjeraju je kravama jer su i one šarene poput nje. Mravi i koza na isti način kao što su i ušli, odlaze sa scene, a Wanda i dalje optimistična uputi se na put kako bi se pridružila kravama i možda kod njih našla svoju obitelj. U promjeni scenografije, svrake unatoč igri, i dalje imaju isti odnos spram Wande kroz cijelu predstavu. Mijenjajući scenografiju, one najavljuju narednu scenu s kravom.

Scena s kravom kreće njezinim iznenadnim pojavljivanjem. Rep krave izlazi iz dijela scenografije u obliku luka. Wanda ne znajući što je to zaigra se s repom dok krava ne shvati da je u potencijalnoj opasnosti. U tom trenutku iz donjeg dijela izlaze joj vime, a glava od iza dolazi na svoje mjesto formirajući kravu. Kroz cijelu scenu Wanda joj pokušava prići i uvjeriti ju da je dobroćudna i samo se želi igrati, ali krava zbog nepovjerenja i straha cijelo vrijeme bježi dok ju pred kraj scene ne udari zadnjim nogama da je se riješi. Od straha jer je Wanda i dalje dobro raspoložena, krava napravi salto i uvuče se sama u sebe.

Wanda opet ostaje sama. Unatoč svim odbijanjima i maltretiranjima drugih, ona je i dalje vesela i uvjerena da će pronaći nekoga tko će u njoj prepoznati prijatelja. Svrake mijenjaju scenografiju i najavljuju scenu s kokoši.

Na sceni se prvo pojavljuju pilići u potrazi za hranom. Kada im se Wanda obrati, oni bježe na sigurno u svoje gnijezdo(kokoš). Wanda ih moli još jednom da izađu van. Jedan pilić joj prilazi vrlo oprezno, no kada shvati koliko je zapravo bezopasna i dobroćudna, pozove svoju

braću i sestre van iz gnijezda da se poigraju s njom. Oni skupa započinju pjesmu i ples. Wanda se ovdje prvi put osjeća prihvaćeno sve dok iz gnijezda ne izađe mama kokoš koja potjera piliće natrag u gnijezdo, a Wandu sažvače svojim tijelom i ispljune na drugu stranu. Ova scena nam je tijekom procesa svima bila posebno draga jer je jedina scena u kojoj Wandu netko prihvaća, a to su pilići – djeca. Time se htjelo ukazati na to da smo svi zapravo rođeni bez predrasuda i iracionalnih strahova spram drugih, nego smo njima naučeni od strane obitelji ili okoline. U ovom slučaju od majke – kokoši.

Ovaj put malo brutalnije odbačena nego do sada, Wanda opet kreće na put u potrazi za prijateljima. Ona sjeda na livadu, vadi svoju grančicu lavande koju žvače i odlučuje se malo opustiti.

U tom trenutku, na donjoj razini scenografije pojavljuje se svinja koja ide svojim putem u potrazi za hranom. Kako dolazi do gornje razine scenografije gdje se nalazi Wanda svinja shvaća da joj nešto – Wanda. preprečuje put. Kroz ovu scenu svinja na razne načine upotrebljavajući svoju specifičnu građu pokušava preskočiti ili zaobići Wandu koja joj stoji na putu. U ovoj sceni Wanda fokusirana na svoju tjelovježbu i opuštanje niti ne primijeti svinju te propušta mogućnost mogućeg zbližavanja. Njezino opuštanje nakon izlaska svinje sa scene prekidaju svrake najavljujući sljedeću scenu i namještajući prostor mora.

Wanda na početku scene gricka svoju lavandu dok ju u tome ne prekine zvuk orade. Orada se pojavljuje u dva dijela. Prvo se na sceni pojavljuje njezina glava koja točno geometrijski preko scenografije dolazi do Wande, a nakon nje i rep koji se smješta s druge strane scenografije tako da oradino tijelo u tom trenutku čini gotovo cijeli prostor. Ona time automatski postaje vladarica cijelog prostora te se jasno vidi da je Wanda zalutala na krivi teritorij. Orada ju analizira otpočetak scene jer njezino znanje nalaže da su ovce crne ili bijele i da njezina šarena vuna ne odgovara standardnom izgledu ovce. Kako bi se uvjerila je li u pravu, u pomoć poziva bobu i hobu koji predstavljaju sveznajuće morske mudrace. Pojavljuje se hoba noseći bobu na glavi. Kada hoba zaključi da Wanda nije ovca, ljutito je tjera iz njihovog prostora. Hoba i boba napuštaju scenu, a Wanda na sceni ostaje sama i zaključuje scenu pjesmom o tome kako ju nitko ne želi kraj sebe.

Za razliku od svih dosadašnjih situacija gdje je Wanda nakon odbijanja ostajala pozitivna i optimistična, ovoga puta ostaje razočarana. Svraka(animator) jasno daje do znanja da je igra ovaj put prevršila svaku mjeru, odlazi van sa scene ostavljajući druge dvije svrake da igru dovrše same.

Svrake nastavljaju igru kao da je Wanda i dalje s njima dok ne primijete da je ona nestala. Pokušavaju nastaviti igru same, ali shvaćaju da bez nje ne mogu. Pokušavaju je pronaći po sceni i paralelno kroz igru namještaju scenografiju za finalnu scenu. Pokušavaju je dozvati na sve načine. Uzimaju lutku ovce nadajući se da će ju to privući. Kada se ne odazove, isto učine s kozom, kokoši, te na kraju s oradom. Nakon što shvate da su izgubili dobrog prijatelja zbog vlastitih predrasuda odlučuju se ispričati. Nakon isprike na sceni se prvo pojavljuje lutka Wande, a zatim i svraka koja ju animira. Svrake se ispričaju Wandi, a ona isprike prihvati bez pitanja. Scena završava pjesmom s kojom je i počela predstava, s tim da u ovoj verziji sudjeluju i ostale životinje kao simbol prihvaćanja i iskupljenja što su ju odbacivali.

Predstava završava tako da svrake lutki Wande požele laku noć i sve tri svrake, ovaj put kao jedno, napuštaju scenu.

4. VIZUALNI IDENTITET PREDSTAVE

„Lutke su tek onda i samo onda izražajne kada su konstruirane od nekoliko jasno karakteriziranih gesta, gesta kojima lutka svog tvorca iznenađuje nepredviđenim nijansama svojih ritmički određenih kretnji. U tim je karakterističnim pokretima, kojima daje impulse ruka, život i živost lutaka. Što su lutke likovno, ritmički i glasovno jasnije karakterizirane, to su življe.“³

Naveo sam ovaj citat jer mislim da govori točno o onome čime smo se u likovnom dijelu predstave pokušali baviti. Osim dramaturgije, prema mom mišljenju je likovnost predstave drugi najvažniji element lutkarske predstave. Ona određuje na koji će se način predstava izvoditi. Likovnost je ono što gledatelji prvo primijete kada krene predstava. Likovnost na nenametljiv način unosi neko drugo značenje u predstavu. Budi asocijacije i na kraju određuje na koji će se način predstava izvoditi. Svaka vrsta lutke samom pojavom nosi nešto svoje, svaki materijal od kojega je lutka izrađena ima svoje značenje.

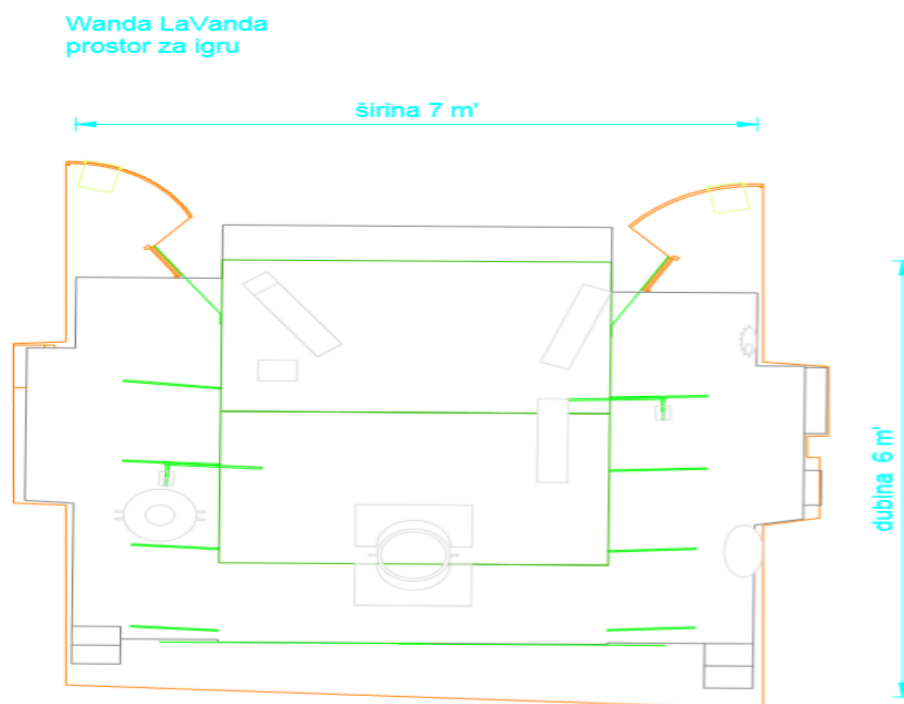
Za cjelokupnu likovnost predstave zadužena je bila Luči Vidanović, a asistirali su joj Marija Volkmer, Radmila Mataruga i Dorian Požarić. Likovnost predstave uvjetovala nam je dosta toga i, za razliku od dramaturgije, poprilično nam je pomogla.

4.1. SCENOGRAFIJA

Scenografija u predstavi je sama po sebi apstraktna. Niti jedan dio scenografije nije realističan. Scenografija se sastoji od različitih geometrijskih oblika u raznim bojama koji svaki sami za sebe ne znače ništa, ali u određenim formacijama stvaraju iluzije određenih prostora. Svaki prostor koji smo pokušali oblikovati u predstavi je na osnovi asocijacije. Prva scena prilagođena je glumačkoj igri tako da su dijelovi scenografije raspoređeni po cijelom prostoru čineći prostor gnijezda. Već u drugoj sceni s glumačke igre glumci se prebacuju na

³ Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb 1975. g., 16. str.

animaciju lutaka tako da je svaka iduća scena prilagođena lutkarstvu čineći prostor livade, drva, mravlje jazbine, kokošjeg gnijezda i mora.

Slika 1. Tlocrt pozornice sa scenografijom za početak predstave.

Slika 2. Fotografija scenografije u zadnjoj sceni.

4.2. LIKOVNOST LUTAKA

„Često su se kod nas prije par godina mogli čuti uzvici: 'Što su to krasne lutke, izgledaju kao pravi ljudi'. Ništa gore se za lutku ne može reći. Ništa nije pogrešnije nego tražiti da lutka govori, da se kreće i ponaša kao živ čovjek. Što je lutka sličnija živom čovjeku, to je kao lutka mrtvija, dosadnija i nakaznija.“⁴

Htio bih se osvrnuti na ovaj Mrkšićev citat jer je specifičnost likovnosti ove predstave upravo u tome što nema klasičnih lutaka na koje smo navikli, osim lutke Wande LaVande koja je klasična stolna lutka. Većina lutaka osmišljena je kao dio scenografije ili barem da geometrijski odgovara uz nju. Lutke su i u igri i likovnosti lišene realizma i bazirane na nekim osnovnim obilježjima koje bi trebale buditi asocijacije. Sve lutke su animirane na podlozi, direktno su animirane od iza, pa iako nemaju izgled klasične stolne lutke, ipak ih možemo tako nazvati.

⁴ Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb 1975. g., 16. str.

LUTKE PO REDOSLIJEDU POJAVLJIVANJA:

1. WANDA LAVANDA

Stolna lutka, zijevalica izrađena od filca i vune.

Cijeli torzo joj je građen od kuglica u raznim bojama punjenih vatom. Time se htjela istaknuti njezina radost, optimizam i unutarnja mekoća.

Animira ju jedan animator do zadnje scene kada su na njoj tri animatora

Slika 3. Wanda LaVanda

2. OVCE

Napravljene su tehnološki jednako kao Wanda, ali isključivo u crno-bijelim nijansama. Time su Wandin karakter, različitost i neprihvaćenost postavljeni u prvi plan na samom početku predstave. Svaku od njih animira jedan animator

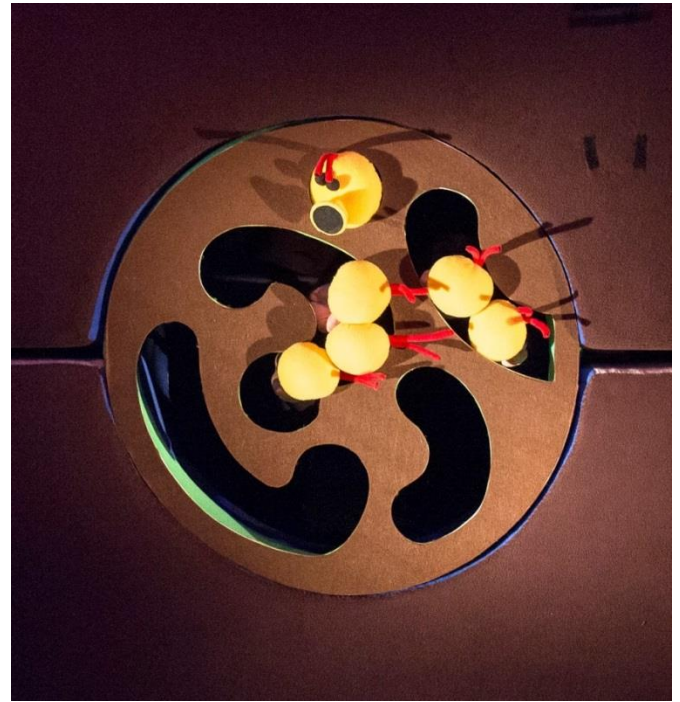
Slika 4. Ovce i Wanda

3.MRAVI

Mravi su izrađeni kao kuglice punjene spužvom(iste kao one što čine Wandino tijelo).

One su prstne lutke koje iza imaju čičak na koji se pričvrste crvena ticala izrađena od filca.

Tri mrava spojena su elastičnom špagom zbog lakšeg upravljanja trima lutkama i kako bi mravi dobili karakter poslušne i organizirane vojske kojom upravlja koza.

Slika 5. Mravi

4. KOZA

Lutka koja se sastoji od sivog kvadra koji je dio scenografije na koji se samo prisloni glava načinjena od filca punjenog spužvom. Također ima mogućnost otvaranja usta i odvajanja rogova i ušiju koji su, kao kod mrava, povezani elastičnom špagom. Time što koza kao tijelo ima dio scenografije, odmah se iščitava da je u toj sceni gospodar cijelog prostora. Animira ju jedan animator

Slika 6. Koza

5. KRAVA

Kao i kod koze, tijelo krave čini dio scenografije, ali ovaj put luk koji je prije toga služio kao mravlja jazbina.

Glava se čičkom pričvršćuje na luk, a rep se izvlači kroz rupu na leđima.

Osim što je time omogućena dosta brza promjena iz prijašnje u ovu scenu,

ostvarena je i magija na sceni u kojoj

se neživi predmet na licu mjesta pretvara u živo biće. Iako najmasivnija lutka u predstavi, zbog spužve od koje je građena i dalje je vrlo lagana i poprilično animabilna.

Slika 7. Krava

6. PILIĆI

Pilići su iste prstne lutke kao i mravi, samo što na čičku nemaju zalijepljena ticala već noge.

Slika 8. Wanda LaVanda i Pilići

7. KOKOŠ

Kokoš je izrađena kao stožac od tkanine koji na dnu ima obruč koji drži oblik, a na vrhu glavu, te sa strane krila. Ova lutka je zijevalica tako da može otvarati kljun. Animiraju je dva animatora. Na početku podsjeća na gnijezdo u koje se pilići skrivaju čime predstavlja pomalo pretjerano zaštitnički nastrojenu majku koja djeci ne dopušta da se druže s Wandom. Krila su također animabilna. Kokoš također ima mogućnost da joj se odvoji gornji dio(glava i krila) kako bi se mogla kretati brže.

Slika 9. Kokoš

8. SVINJA

Svinja je također od filca, punjena spužvom. Glava joj je napravljena kao kotač s licem svinje, a tijelo od fleksibilnog obruča što joj omogućava promjene oblika tijela. Napravljena je isključivo za animaciju u dvoje.

Slika 10. Wanda LaVanda i svinja

9. ORADA

Kako svi likovi više-manje prate jednostavne geometrijske oblike tako i orada prati sve linije scenografije. Dizajnirana je tako da ima odvojenu glavu i rep i pomoću scenografije mijenja svoju veličinu i oblik. Po mome mišljenju je to najvještije izrađena luka jer na kojem god prostoru se nalazila, koliko god joj bili rep i glava ne pospojani, nekako i dalje drži oblik ribe i apsolutno vlada prostorom. Nježno je plave boje, dvodimenzionalna i ima mogućnost otvaranja usta. Glavu i rep animiraju dva animatora.

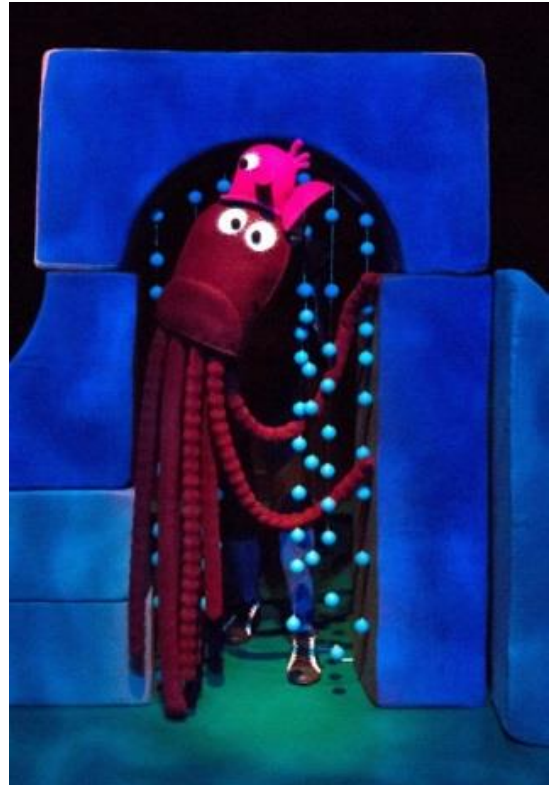

Slika 11. Wanda LaVanda i orada

10. BOBA I HOBA

Te dvije lutke su spojene jedna na drugu.

Kao i većina lutaka, namijenjene su uglavnom Dvodimenzionalnoj igri. Upravljanje su od iza s minijaturnim vodilicama kako bi jedan animator mogao animirati obje lutke. Hobini krakovi napravljeni su od tkanine punjene lopticama za stolni tenis. Na krakovima ima magnete kako bi se mogli pričvrstiti na dijelove scenografije u koje su ugrađene metalne pločice zbog mogućnosti da ih animira jedan animator. One su u nježnim ružičastim nijansama.

Slika 12. Boba i hoba

„Da bi lutka postala umetnički lik njeni pokreti treba da prerastu u ponašanje pomoću kojeg lutka–lik reaguje na događaje, na kontakte sa drugim likovima. Očigledno je da svaki lik može da se ponaša samo u skladu sa određenim osobinama svog karaktera. Pokreti koji su postali ponašanje – to je ispoljavanje karaktera. Ali pokreti lutke imaju i drugu važnu osobenost. Da bi pokreti postali ponašanje potrebna je i izvesna spoljna karakternost, zato što lutka nije običan lik. Sve je kod nje očišćeno od detalja, ukрупnjeno, stilizovano. Toj tipizaciji, stilizaciji trebaju da odgovaraju i njeni pokreti.“⁵

Ovu sam Lazićevu rečenicu citirao jer najbolje opisuje čime smo se bavili u procesu animacije. Kako su lutke vrlo ograničene što se tiče pokreta, tražili smo načine kako da baš taj nedostatak pretvorimo u stil. Tražili smo načine kako da svaku lutku okarakteriziramo sa što manje specifičnih i jednostavnih pokreta koji su trebali postati arhetipski, a odmah time i dati karakter svakome od likova.

⁵ Radoslav Lazić, Svetsko lutkarstvo- Istorija, teorija, istraživanja, Foto Futura i Radoslav Lazić, Beograd, 2004. g. 325. str., Viktor I. Klimčuk, Glumac i animacija

4.3. SVJETLO U PREDSTAVI

„Svjetlo jest život kazališta. Bilo koje svjetlo, od crnog do bijelog, do krajnjih dokinuća svjetlosti. Odnosno, svjetlo je nešto što bi, u idealnom smislu, unutar lutkarskog kazališta, unutar lutkarskog redateljskog postupka trebalo postati ne samo šminka predstave, ne samo njen vanjski okvir, nego također – lutka. Kad kažem upravo to, onda mislim da ono (svjetlo) može to i postati, jer sve što je animirano ljudskom rukom, sve čemu je udahnuta *anima*, može, smije postati lutka.“⁶

Iako je svjetlo Sanjina Seršića u predstavu ušlo naknadno, iako nije bio prisutan kroz cijeli proces rada, bez njegovog angažmana većina ideja ne bi izašle na vidjelo. Osim što njegova rasvjeta doprinosi atmosferi, dočarava prostor u kojemu se radnja odvija, također u prvi plan stavlja ono što je bitno, a manje bitnim stvarima ne pridaje toliko važnosti. Mislim da svjetlo uvelike odlučuje što je u prvom, a što u drugom i trećem planu. Osobno imam problem s nazivanjem ovog zanimanja zanatskim, kako ga često doživljavaju glumci i redatelji, jer smatram da dizajner svjetla ima itekako umjetnički zahtjevan posao. On može predstavu potpuno uništiti ili ju učiniti najboljom.

⁶ Luko Paljetak, *Lutke za kazalište i dušu*, Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK), Zagreb 2007. g.56. str.

5. GLAZBA U PREDSTAVI

Za glazbu u predstavi zadužene su Meri Jaman i Anita Valo poznatije po svom bendu Meritas. Kako su tekstovi pjesama napisani vrlo konkretno i jednostavno, takvu glazbu su i skladale. Po mom mišljenju jednostavnu, nepretencioznu i točnu. Lagani akordi na gitari, zvečke i bas kao osnovna ritam sekcija, lako pamtljive melodije i atmosferski sve savršeno paše uz ono što se događa na sceni. U sceni mora su se čak i poigrale s raznim efektima pa u nekim trenucima čak melodija ne zvuči kao glazba, već isključivo atmosfera. Cilj im je bio da djeca zapamte Wandinu pjesmu i pjevuše ju dok izlaze iz dvorane, a to su i uspjele.

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu pokušao sam opisati proces rada u nastajanju predstave „Wanda LaVanda“. Iznio sam ideje kojima smo se bavili i načinom na koji smo dolazili do njihovih realizacija. U ovome radu nisam mogao pisati striktno o sebi jer je sve do čega smo došli bilo kolektivno. Nisam mogao pisati o posebno o ulozi, posebno o animaciji, a posebno o glasovnim i tjelesnim transformacijama jer je sve prožimalo jedno drugo u nastanku predstave. Ovo je jedan od procesa koji me podsjetio koliko malo toga znam i natjerao me da se pitam mogu li tvrditi da uopće išta znam. Podsjetio me na to da ne postoji recept kako animirati lutku, kako napraviti ulogu, kako preko predstave komunicirati s gledateljima. Podsjetio me je kako svaki proces rada ima svoj specifični put nastanka. Osim samoga procesa u profesionalnim kazališnim uvjetima, dobio sam i priliku igrati pred najzahtjevnijom publikom što je iskustvo za sebe. Nekada više, nekada manje uspješan, ali svaki proces rada je neki put na kojemu se ima puno toga za naučiti.

Za nekoga uspješna, za nekoga ne, ali predstava „Wanda LaVanda“ odigrana je do sada preko pedeset puta, a kako stvari stoje, igrat će se i dalje jer ju publika obožava. Do sada je gostovala na hrvatskim i međunarodnim festivalima.

7. POPIS SLIKA

Autor fotografija je Petar Fabijan, a izvučene su iz arhive GKL-a Rijeka.

Slika 1. Tlocrt pozornice sa scenografijom za početak predstave

Slika 2. Fotografija scenografije iz zadnje scene

Slika 3. Wanda LaVanda

Slika 4. Ovce i Wanda LaVanda

Slika 5. Mravi

Slika 6. Koza

Slika 7. Krava

Slika 8. Wanda LaVanda i pilići

Slika 9. Kokoš

Slika 10. Wanda LaVanda i svinja

Slika 11. Wanda LaVanda i orada

Slika 12. Boba i hoba

8. POPIS LITERATURE I IZVORI

1. Borislav Mrkšić, Drveni osmijesi, Centar za vanškolski odgoj Saveza društava „Naša djeca“ SR Hrvatske, Zagreb 1975. g
2. Luko Paljetak, Lutke za kazalište i dušu, Međunarodni centar za usluge u kulturi (MCUK), Zagreb 2007. g
3. Radoslav Lazić, Svetsko lutkarstvo- Istorija, teorija, istraživanja, Foto Futura i Radoslav Lazić, Beograd, 2004. g
4. Arhiva Gradskog kazališta lutaka Rijeka

9. SAŽETAK

„Wanda LaVanda“ je naslov predstave Gradskog kazališta lutaka Rijeka koja je praktični diplomski rad Vanje Jovanovića pod mentorstvom doc. dr. art. Hrvoja Seršića na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, na odsjeku za kazališnu umjetnost, smjer gluma i lutkarstvo. Radi se o uprizorenju dječje pjesme čiji je autor Jelena Tondini koju je režirala Morana Dolenc i koju izvode Petra Šarac, Zlatko Vicić i Vanja Jovanović. U ovom pisanom radu Vanja Jovanović se referira na proces rada na predstavi. Piše o originalnom tekstu, njegovoj dramaturgiji, režijskim idejama, animaciji, lutkama i ulogama koje je kreirao u predstavi. Posebnu pozornost pridaje na načine kako je dolazio do provođenja ideja u djelo. Referira se na funkcionalnost scenografije, likovnost lutaka, te na koji način je ona utjecala na odabire radnji i glumačkih sredstava. Opisuje glazbu i svjetlo u predstavi i način na koji je svaki od segmenata doprinio predstavi. Zaključuje s time da je praktični dio ispita postala uspješna predstava koja je do sada gostovala na raznim festivalima u Hrvatskoj i inozemstvu.

10. SUMMARY

„Wanda LaVanda“ is a title of City puppet theatre in Rijeka's play which is practical masters exam by Vanja Jovanović mentored by HS, PhD, assistant professor Hrvoja Seršić on Academy of Arts in Osijek, Department of Theatre, study of Acting and Puppetry. It is about staging children poem written by Jelena Tondini, directed by Morana Dolenc, performed by Petra Šarac, Zlatko Vicić and Vanja Jovanović. In this written thesis Vanja Jovanović writes about working process. He writes about original text, dramatization of the same, puppet animation, puppets and roles that he created in a play. Special focus is on his own way of conducting ideas into action. He describes functionality of scenography, artistry of puppets and the way that influenced selection of actions used in play. He describes music, light and all other segments that influenced on a play. He concludes with the fact that his practical part of this exam became successful play which played on festivals in Croatia and abroad.

11. BIOGRAFIJA

Vanja Jovanović rođen je u Osijeku gdje je završio Građevinsko-geodetsku školu nakon čega upisuje studij glume i lutkarstva na Umjetničkoj akademiji u Osijeku. Osim u akademskim projektima, igrao je u Istarskom narodnom kazalištu u puli, Gradskom kazalištu Požega, Gradskom kazalištu lutaka Rijeka i u produkcijama Istra inspirita. Neki od važnijih projekata za spomenuti su njegov završni ispitni rad iz lutkarstva „U potrazi za dijamantnom suzom“ i diplomatska predstava „Helverova noć“ koji su se našli na repertoaru Gradskog kazališta Požega, predstava Istarskog narodnog kazališta „Jure Grando“ u režiji Damira Zlatara Freya, „Wanda LaVanda“ Gradskog kazališta lutaka Rijeka po tekstu Jelene Tondini u režiji Morane Dolenc. Gostovao je na raznim festivalima kao što su SLUK, PIF, Mali BOK, Jaje, Mali Marulić i ASSITEJ.